

Succesvol 7-legsel in 2008

*Pascal Stroeken & Ronald van Harxen
Zuidoost-Achterhoek*

Van grote legfels bereiken vaak niet alle jongen de uitvliegleeftijd. In 2008 volgden wij een opmerkelijke groot legsel van 7 eieren, waarvan alle jongen succesvol uitvlogen.

De gemiddelde legselgrootte van steenuillegfels in Nederland is 3,7 ei/legsel (periode 1977-2007). Uit de legselgrootteverdeling in die periode blijkt dat in ons land 7-legfels zeldzaam zijn, slechts 12 maal op 4.068 legfels (0,3%; zie artikel elders in deze Athene over de reproductie 1977-2007). Mogelijk heeft een deel van de 7-legfels betrekking op zogeheten dubbellegfels, waarbij twee vrouwen eieren leggen in hetzelfde nest. Van zulke legfels komt vrijwel nooit wat terecht; meestal komen de eieren niet uit (o.a. eigen waarnemingen bij een 6-dubbellegsel).

In ons eigen onderzoeksgebied in de Zuidoost-Achterhoek hebben we in de periode 1986-2008 op 792 nesten slechts drie keer een 7-legsel aangetroffen (0,4%): één keer in 1997 (mislukt, eieren niet uitgekomen) en maar liefst twee keer in 2008.

Beide 7-legfels in 2008 vonden we in de omgeving van Lievelede. Over het ene legsel kunnen we kort zijn: dat bevond zich onder de golfplaten van een ligboxstal. We konden de nestplek alleen vanaf een afstand aanschouwen, want de plek was onbereikbaar. Wel bleek bij de controles dat het enorm heet was onder de zonbeschenen golfplaten. Het legsel is mislukt in de eifase, wat mogelijk het gevolg is van de extreme temperaturen.

Het nest bevond zich onder de golfplaten (pijl). De boer heeft nog een poging ondernomen de zonnearmte wat te tegen te houden door een deel van het dak af te dekken (foto: R. van Harxen)

Het andere 7-legsel, waarover dit artikel gaat, bevond zich in een nestkast in een perenboom aan de rand van Lievelede. Het gaat om een standaardmodel nestkast qua grootte en vorm. In deze korte bijdrage geven wij een overzicht van onze waarnemingen aan dit nest.

17 mei, 7 dagen oud (foto R van Harxen)

Vanwege de bijzonderheid van dit 7-legsel hebben we het nest in de jongenfase wekelijks gecontroleerd om een goed beeld te krijgen van het verloop.

Op 26 april vonden we het 7-legsel dat bebroed werd door het ons bekende wijfje uit dit territorium. Het betrof een vrouw die in 2008 exact 5 kalenderjaren oud was. We hebben haar op 29 mei 2004 als nestjong geringd in een territorium op 1,1 km afstand van haar huidige plek. Op de huidige locatie hebben we deze vrouw voor het eerst in 2006 als broedvogel aangetroffen.

Op 10 mei (9.20 uur) controleerden we de nestkast nogmaals, en werd er nog gebroed.

Op 17 mei vonden we 7 jongen van 7 dagen oud. De uitkomstdatum was 10 mei, dus de eieren zijn niet lang na onze controle in de ochtend van die dag uitgekomen. De legdatum van het eerste ei hebben we berekend op 4 april. De jongen verkeerden in een goede conditie en eigenlijk was maar één jong een beetje achter in de groei (vleugellengte en gewicht); toch was dit geen nestdotje waarvan we de overlevingskansen als klein inschatten. Op 24 mei bleken alle 7 jongen van 14 dagen oud nog aanwezig in een goede conditie. We hebben ze toen geringd. Ook toen was één jong in gewicht en structurele groei (vleugel) achtergebleven bij de rest.

Op 31 mei (leeftijd 21 dagen) bleken wederom alle 7 jongen, enigszins tot onze verrassing, nog aanwezig en allemaal ook weer in een goede conditie. Zoals verwacht was het ene jong nog steeds achter in gewicht en groei, maar niet zorgwekkend.

31 mei, 21 dagen oud (foto: R van Harxen)

Op 7 juni waren de jongen 28 dagen oud. We troffen nog 4 jongen aan. Grofweg verlaten steenuiljongen vanaf ongeveer 30 dagen voor het eerst de nestholte (Stroeken & van Harxen 2005), maar afhankelijk van de omstandigheden, waaronder de aard van de nestplaats, blijven de jongen langer in het nest (zie ook Stroeken & van Harxen 2007). Soms verlaten de jongen ook iets eerder dan 30 dagen het nest, zo leert de ervaring (eigen waarnemingen). Dat was blijkbaar ook bij dit 7-legsel het geval. Niet vreemd natuurlijk dat in zo'n overvolle nestkast met grote opgroeiende steenuiljongen enkele jongen wat eerder het nest ontvluchtten. We hebben de nestkast nauwkeurig nageplozen op de resten van eventuele dode jongen, zoals pootresten met ringen, maar vonden niets. Alles wees erop dat de 3 andere jongen reeds succesvol het nest hadden verlaten. Aannemelijk was dat deze jongen een goede schuilplek hadden gevonden op het erf, dat talloze geschikte schuilgelegenheden biedt (zie foto). Een latere terugmelding ondersteunt de conclusie dat deze 3 jongen succesvol het nest hadden verlaten (zie kader).

Op 10 januari 2009 werd één van de drie vroege nestverlaters uit het nest van 7 jongen, dood gevonden als verkeersslachtoffer (korter dood dan 1 week) op ongeveer 1 km van zijn geboorteplek. Dit bevestigt dat dit jong succesvol is uitgevlogen.

De vraag was welke van de 3 jongen het nest reeds hadden verlaten. De verwachting was dat de grootste en sterkste als eersten uit het nest waren. Daartoe hebben we in onderstaande tabellen in rangorde van zwaarste naar lichtste (in gewicht; tabel 1) en in rangorde van grootst naar kleinst (in vleugelmaat, tabel 2) aangegeven welke van de 7 jongen op leeftijdsgedag 28 nog in de nestkast zaten en welke niet. De rangorden zijn gebaseerd op de metingen van gewicht en vleugel tijdens de laatste controle dat alle 7 jongen nog in het nest zaten (leeftijdsgedag 21, controle op 31 mei).

	jong	aanwezig
zwaarst	1	+
	2	-
	3	-
	4	+
	5	-
	6	+
lichtst	7	+

Tabel 1. Aanwezigheid (+) en afwezigheid (-) van 4 van de 7 nestjongen in het nest op 7 juni (leeftijdsgedag 28) in rangorde van zwaarste (1) naar lichtste (7) jong op basis van het gewicht.

	jong	aanwezig
grootst	1	+
	2	-
	3	-
	4	-
	5	+
	6	+
kleinst	7	+

Tabel 2. Aanwezigheid (+) en afwezigheid (-) van 4 van de 7 nestjongen in het nest op 7 juni (leeftijdsgedag 28) in rangorde van zwaarste (1) naar lichtste (7) jong op basis van de vleugelmaat.

Niet verrassend is dat met name de lichtste en kleinste jongen op 7 juni nog in het nest aanwezig waren. Opmerkelijk is wel, dat het jong dat zowel het zwaarst en het grootst was op leeftijdsgedag 21, nog in het nest zat. Kennelijk had deze nog niet veel behoefte aan een vroeg uitstapje.

Genoeg schuilmogelijkheden aanwezig (foto: P. Stroeken)

Op 14 juni hebben we het nest voor het laatst gecontroleerd, de zogeheten nacontrole. De jongen waren toen 35 dagen oud. In de nestkast zaten nog 2 jongen. Dit waren 2 van de 4 die op 7 juni ook nog in de kast zaten.

Opmerkelijk was verder het gedrag van de jongen. De meeste waren, om het eufemistisch uit te drukken, behoorlijk assertief en beten aardig van zich af naar hun nestgenoten en de onderzoekers. Niet zo vreemd als je bedenkt dat deze jongen zich tussen zoveel broers en zussen in een krappe standaardwoning staande moesten houden!

Een groot nest kan uiteraard alleen overleven als er voldoende voedsel wordt aangevoerd. Dat zat hier kennelijk wel goed. Tijdens de controle op 17 mei (jongen 7 dagen oud) vonden we een prooivoorraad bestaande uit maar liefst 7 Bosmuizen, 3 Veldmuizen en 1 Rosse Woelmuis. Voorwaar geen slecht gevulde koelkast voor een groot opgroeiend gezin! Tijdens de latere controles was er geen prooivoorraad, maar dat is gebruikelijk als de jongen groter zijn en, ook overdag, zelfstandig kunnen eten.

De waarnemingen aan dit legsel zijn voor zover wij kunnen nagaan, een eerste gedocumenteerde bevestiging van het succesvolle verloop van een 7-legsel in Nederland waarbij alle 7 jongen zijn uitgevlogen.

Literatuur

Stroeken P. & van Harxen R. 2005. Overschatting broedsucces Steenuil. Het effect van controles na het ringbezoek op de berekening van het broedsucces. Athene 10, p. 38-43. Uitgave van STONE Steenuilenoverleg Nederland.

Stroeken P. & van Harxen R. 2007. Broedbiologische observaties bij de webcam-uilen. Webcam Special 2007, p. 35-42. Uitgave van STONE Steenuilenoverleg Nederland.